

ZAPISKI IN GRADIVO

ALBUCAN IN KORTE

NADA MORATO

Svet južno od Izole je za zgodovinarja in jezikoslovca kar zanimiv. Ločen je od večjega dela Šavrinov po rečici Drnici (Valdrnigi ali v domačem govoru Rujji). Desno od nje in od Sečoveljskega zaliva se svet strmo dvigne na 262 m nadmorske višine v Kašlerju¹ nad Kortami (Dvori nad Izolo). Ta je bil naseljen že v prazgodovini. Odigral je pomembno obrambno vlogo, saj je severno Istro branil z morske in celinske strani. V po vojnah in kugah izpraznjene kraje okoli njega so se v srednjem veku naseljevali Slovenci, ki so prišli v stik z romanskim svetom obmorskih mest. Izoblikovala se je narodnostna meja. Zato se tudi v toponimih, kot sta Albucan in Korte, čuti jezikovna interferenca.

ALBUCAN

*Albucan*² je staro ime za pobočje, ki ima svoje vznožje na desni strani Drnice na Bočanu³ (Bučanu) in vrh na Kašlerju. Pobočje ni enakomerno nagnjeno, pač pa razgibano. Na jugu prehaja med Staro vasjo in Krogom v obsežne plato (162—164 m n.v.). Ker je obrnjeno proti jugovzhodu in odprto, se nanj lepo razlije jutranje sonce — zora (albus). Od tega lahko izhaja ime Albucan (*Albucianum*⁴); v lasti so ga imeli različni fevdalci in so si ga od davno delile občine Izola, Koper in Piran.

Albucianum je bila antična naselbina najbrž na tistem delu Albucana, ki še danes nosi ime Bočan. V pozni antiki in pred 400 leti je poselitev dokazana čez žleb Frate na platoju Stare vasi.⁵

Kandele Frankov je prevod iz Q. udilat'al infrangium, kakor imenuje arabski pisatelj Mohamed Idrisi naselje Albuzzani-Villa Franca v svojem potopisu po Karantaniji l. 1150.⁶

Albuzani je v seznamu vasi v koprskih statutih okoli l. 1300.⁷ »In villa de Albuzano« je spadala l. 1580⁸ cerkev sv. Onofrija v Krogu nad Sečovljami. Na tej cerkvi je še danes napis »S. Onofrio protettore di Villa Franca«. Na zemljevidih od l. 1525 do 1780⁹ je S. Onofrio označen kot naselje, potem ga nadomesti Villavecchia.

Orbizzano, Obizzan-Villavecchia (Običan — Stara vas) je uničila kuga v 14. in 17. stoletju.¹⁰ Po izročilu je bilo veliko mesto, saj se je v njej poročilo 14 parov naenkrat. Vas je imela faro, turen, pokopališče. Pred 400 ali 500 leti se je sem priženil iz Momjana kmet Jurjevič. Za ženo je vzela edino dekle, ki je preživela kugo.¹¹ Na nasprotnem bregu Drnice je Nova vas,¹² a po eni verziji izročila je »Nova vas« Korte. »Villavecchia« je označena v literaturi leta 1775—76, oziroma

na zemljevidih po letu 1784.¹³ *Albuzan* je v seznamu vasi v koprskih statutih l. 1647.¹⁴ Albuzzano ali Albuciano imenujejo moderni italijanski zgodovinarji Kašler nad Kortami (il castelliere di Albuciano).¹⁵

Izpeljanke iz besede Albucan so na robovih tega območja. Tako: Na vznožju je *Bočan*, ki ima v sosesčini Belo njivo (ali Velo njivo in Povelonjivo). Na sosednjem platoju je *Običan*. (Stari naziv za Medošje je Občanci.) Na severozahodnem robu je *Gocan*¹⁶ (Narguzan, Gucan, *Arguzan*), ki je izumrl ob kugi l. 1349. Danes zaselek Čedelj v Kortah in Parecaga v piiranski občini.

KORTE (DVORI NAD IZOLO)

so ime kraja na grebenu in robu pobočja, ob podaljšku obsežne Kortine, pod izolanskem delu Albucana. Kdaj je kraj nastal, od kdaj je njegovo ime? Strateški položaj, stare poti in rimska opeka, ki so jo tu našli, kažejo na staro poselitev. Toponomastika kaže na obstoj pridvornega gospodarstva^{16a} iz visokega srednjega veka (Korte, Kortina, Decema, Čedlje). V listinah imamo naslednje vesti: Leta 1165 se Izolani¹⁷ z oglejsko opatico pogodijo za preselitev na Albucan. Po mnenju P. Kandlerja pa so se naselili na Albuzan-Curtis in ne na Albuzan-Castelliere.¹⁸ Leta 1183 nastopa kot priča v sporu med goriškim grofom in poreškimi škofom Martinus *de Curte*, ki je bil verjetno iz teh Kurt.¹⁹ Leta 1331 naredi Gasparinus *de Curte* testament. Kot priča je bil Bonin iz Nosedo²⁰ (Nožeda, Gužeda). Po letu 1300, zlasti med 1348 in 1360, se naseljujejo v Šavrinijo množično nova ljudstva od severa pa tudi od juga. Naselijo se skupaj s svojimi voditelji v po kugah izumrle vasi in sprejmejo stara imena krajev: Pomjan, Koštabona, Krkavče, Šmarje, Korte.²¹ Te imajo l. 1435—36 svobodno cerkev in volijo svojega župana.²² Dvaintrideset let kasneje dobijo glagolski napis.

V pisanih virih in na zemljevidih med 16. in 20. stoletjem je kraj zabeležen tako: *Corte villa, Cortinsulæ, Lacorte, Corte o Curia, Cortes d'Isola*. V domačem govoru se uporabljajo italijanski črkopis, a v 19. slovenskega). V slovenskih pisanih virih 19. stoletja uporabljajo Korte. Nekateri, in to nedomačini, pa v obdobju boja proti italijanskemu iredentizmu skušajo uvajati *Dvor*. Tako je župnik Fran Ravnik v Zgodovinskih črticah ili kroniki ljudske šole v Kortah (1883) vzporedno s Kortami enkrat zapisal besedno zvezo Dvorska občina.²⁴ Mohorjeva družba iz Celovca je uporabljala v seznamu naročnikov Koledarja v

Pogled na Korte s Kortine (foto D. Benčič)

letih 1871—79, 1881 in 1895—96 ime Dvor. Ime *Dvor (Korte)* je napisano na monštranci iz l. 1917, ki jo je izdelal pasar Kregar²⁵ iz Ljubljane. Na nagrobnikih narodnih buditeljev je zapisano takole: Fran Ravnik (umrl l. 1883), parrocus curiae Insularum. Ludvik Sonc (umrl l. 1915), župni upravitelj v *Kortah*. Fran Orel, učitelj v Kortah od 3. X. 1892, umrl v Kortah dne 24. VI. 1919.²⁶ Hranilna knjižica tukajšnje posojilnice in hranilnice iz leta 1908 uporablja Korte v tisku, na žigu in v prostem pisanju.²⁷ Za časa Italije, v letih 1918—1945, se kraj uradno imenuje *Corte d'Isola*. V farni matični knjigi uporabljajo *Korte*. Tako tudi v Koledarju Mohorjeve družbe iz Gorice za leto 1931 in v času narodnoosvobodilne vojne in po njej do slovenizacije pred izidom Krajevnega leksikona Slovenije.²⁸ Osnovna šola v kraju nima nobene Kronike za Korte, čeprav so jo pisali, pač pa le Kroniko za Dvori (1960—64).²⁹ Korte so preimenovali v *Dvori nad Izolo* z odločbo o preimenovanju in združevanju naselij, 30. oktobra 1957. S to odločbo so združili vasi Čedlje, Medoški in Korte ter zaselka Morgani in Gocan v naselje Dvori nad Izolo,³⁰ češ da so Korte italijansko ime. Sestavni deli naselja so ostali brez imena. V letih 1983—88 so se domačini potegovali za to, da jim vrnejo izvirna imena. Dvorom je občinska skupščina Izole vrnila staro ime *Korte* 13. aprila 1988. Sestavni deli naselja pa bodo upoštevani z uvedbo uličnega sistema.

Izvor besede

Beseda *korte* izhaja iz latinskega *cohors-hortis, curtis*, kar pomeni ograjen odkrit prostor.³¹ V prenesenem smislu se beseda uporablja zelo široko, vedno za nekaj zaključenega — omejenega. Tako je v Istri po mnenju italijanskih strokovnjakov svojevrstna vas. Pietro Naldini pravi (l. 1700) *Corte o Curia*, kar

je skupščina, na kateri se zbirajo prebivalci, da si izvolijo župana.³² Pietro Kandler (sredi 19. stoletja) trdi, da so Korte svojevrstna srednjeveška vas, v kateri so hiše nanizane okoli skupnega prostora, do katerega vodi en sam vhod.³³ Šavrinski slovenski govor je od prvotnih prebivalcev prevzel ime *Kurte*, italijanski pa *Corte*. Sicer so kurte balkansko-latinska beseda.³⁴

Korte kot geografski pojem

Običajno so vske Korte v odmaknjem svetu, za prastarimi naselbinami — gradišči, kar bi kazalo na to, da so se vanje umaknili staroselci ob vdorih novih ljudstev.³⁵ Pomaknjene so ob gornji rob pobočij. Največje Korte na Slovenskem so izolske, saj so boljše pogoji za življenje in skrit ter strateško zanimiv položaj privlačevali ljudi v vseh zgodovinskih dobah. Druge po velikosti so Korte za Železno Kaplo, sicer so tako poimenovani zaselki ali samotne kmetije (Kortnik nad Mozirjem) ali nas samo še ime spominja na nekdanjo poselitev (Korte nad Bočno).

Razprostranjenost Kort

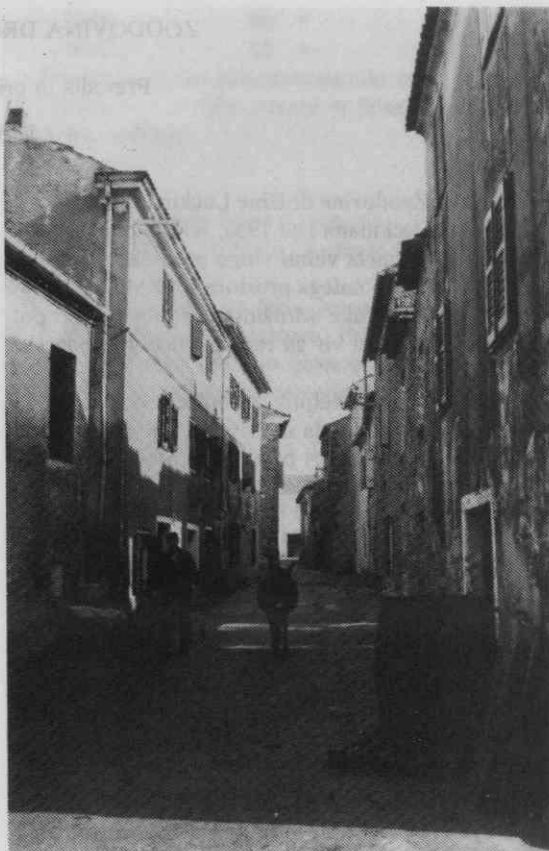
Prvo območje je med Karavankami in Kamniškimi Alpami. To je za Železno Kaplo, nad Bočno, in pri Kozjem (Korte), nad Šmartnim ob Paki in nad Mozirjem (Kortnik, Kortner), nad Slovenj Gradcem (Kortel). Drugo območje je severno in južno od Čičarije. To je: izolske in koprške Korte (nekoč *Corte di Capodistria* in še prej S. Antonio della Corte, zdaj Pridvor), Korta pri Jelšanah, Novokračinah, Plavjah in Buzetu, Kortarji pri Podgradu. Tudi Korp- je na Slovenskem več, praviloma so zunaj območij Kort.

Kortine, ki so svet nad robom pobočij ali prostor, kjer so pobirali srednjeveške dajatve, so ob istrskih

vaseh — v Šavriniji in na njenem južnem robu. Ob izolskih Kortah najdemo Kortino, Podkortino in še Kortinco. Kar nekaj toponimov, ki so že v davni preteklosti okarakterizirali površinske oblike in družbeno dogajanje.

OPOMBE

1. Kašler je krajevno ime za hrib z gradiščem. Nekateri ime po italijanskem vzgledu slovenijo s Kaštelir. — 2. P. Kandler, CDI, Trieste 1851-1864 in F. Kos, Gradivo, Ljubljana 1928 pod leti 1165, 1173, 1202. — 3. Pokrajinski arhiv Koper, risba Grisonijevih posesti v Vali Sv. Onofrija l. 1772, Vidacovich. — 4. P. Kandler, Indicazioni per conoscere le cose storiche del Litorale, Trieste 1855, str. 179; Strokovne osnove za razglasitev nepremičnih kulturnih in zgodovinskih spomenikov v občini Izola, Piran 1984, str. 43. — 5. E. Boltin-Tome, Stara vas, poročilo o izkopavanjih piranskega muzeja l. 1968, Koper 1970, muzej Koper. — 6. F. Kos, n.d., l. 1150. — 7. Sezname vasi iz koprskih statotov. Istrski zgodovinski zbornik, leto I., Zgod. društvo STO, Koper 1953, str. 20. — 8. A. Lavrič, Vizitacijsko poročilo A. Valiera o koprski škofiji iz l. 1579, SAZU, Ljubljana 1986, str. 108. — 9. L. Lago — C. Rossit, Descriptio Histriae, Trieste, zemljevidi. — 10. M. Pahor, Statuti srednjeveške občine Izola iz l. 1360, Kronika 1974, str. 79. — 11. A. Gregl, Stara vas. Izročilo, oktober 1983. — 12. G. Gravisi, I nomi locali del comune di Isola, Parenzo 1922, str. 12. — 13. Catastico generale dei boschi (1775-76), Università di Trieste 1980, str. 48. L. Lago — C. Rossit, n.d. — 14. Sezname vasi iz koprskih statotov, n.d. — 15. G. Gravisi, n.d., str. 9. — 16. G. Gravisi, n.d., str. 11. Arguzan — v matični knjigi l. 1894. — 16.a P. Kandler pravi, da so desetino kmetje plačevali že od prihoda Rimljanov (L'Istria, 1848/12 str. 52). — 17. V domačem govoru Jizlani, slovenili so z Izolani in Izolčani. — 18. P. Kandler, CDI, n.d. pod 1165. — 19. F. Kos, n.d., pod 1183. — 20. Piranski arhiv, serija Testamenti l. 1331. — 21. M. Kos, Starejša slovenska kolonizacija v Istri, Razprave SAZU 1950. — 22. J. Kramar, Izola mesto ribičev in delavcev, Koper 1987, str. 75. — 23. L. Lago — C. Rossit, n.d.; P. Naldini, Corografia ecclesiastica, Venezia 1700, str. 120. — 24. Istrski zgodovinski zbornik l. I., n.d., str. 237. — 25. Izjava župnika D. Pegana, Korte 1984. — 26. Nagrobni spomeniki na pokopališču v Kortah. — 27. Zadržna in posojilna knjižica I. Kleva, Korte 8, l. 1908. — 28. Koledar Mohorjeve družbe, str. 65; Sovražne postojanke in partizanske poti v S. Istri, oktober 1944, tu; Istra v boju za svobodo, Koper 1976, str. 328; Leksikon LRS, Ljubljana 1954, Dodatek, str. 8. — 29. Šolsko kroniko Korte

Spodnji del vasi je na grebenu, kjer je prostora za niz hiš ob edini ulici (foto D. Benčič)

1945-60 je imela šola do sredine sedemdesetih let. Vanjo sem pisala tudi jaz l. 1955. — 30. Zavod LRS za statistiko, Ljubljana 1960, str. 50. — 31. Dizionario etimologico italiano, Battisti, geslo corte. — 32. P. Naldini, n.d. — 33. P. Kandler, CDI, n.d., pripombe k pogodbi iz l. 1165 o preselitvi Izolanov na Albucan. — 34. P. Skok, Etimologijski riječnik hrvatskog ili srbskog jezika, II., geslo korta. — 35. Izoli je pogostoma grozila nevarnost tudi iz morske strani. Zato so se meščani umaknili v svoje skrito zaledje. P. Kandler, CDI, n.d., opombe k listini iz l. 1165. — 36. G. Gravisi, Città, castelli, ville e corti, 1927; Krajevni leksikon Slovenije, l./1968; Atlas Slovenije, Ljubljana 1985.